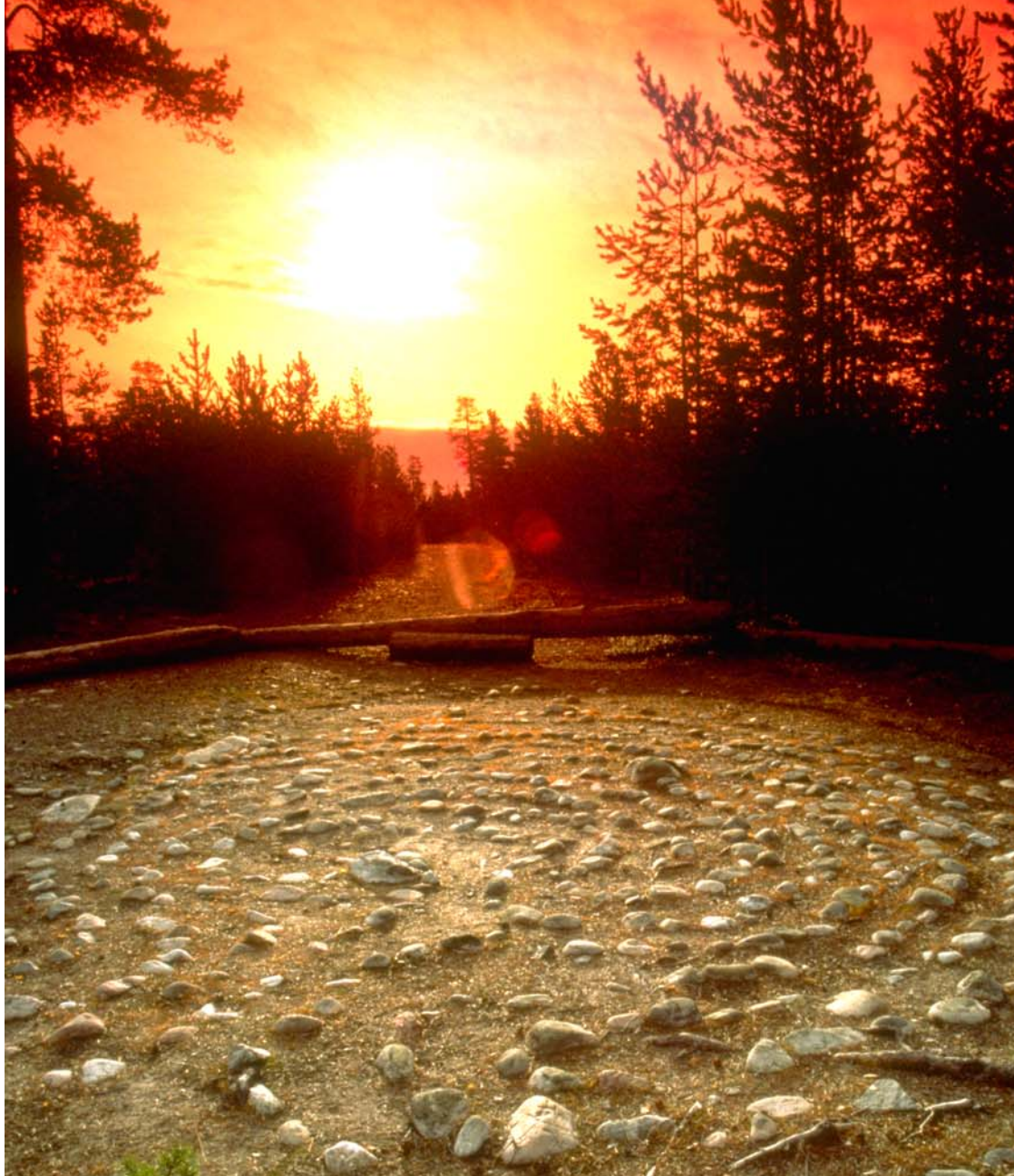

HAUKIPUDAS

p ä i h d e s t r a t e g i a

2005-2010

HAUKIPUTAAN PÄIHDESTRATEGIA

2005 - 2010

Haukiputaan kunnan monistuskeskus 2004

JOHDANTO

Alkoholin kulutus on viime vuosina kasvanut ja alkoholin aiheuttamat terveydelliset ja sosiaaliset haitat ovat lisääntyneet. Kevään 2004 aikana tapahtuneet alkoholin saatavuutta edistäneet toimenpiteet alkoholiveron alenemisen ja tuontimääräysten alentamisen myötä lisäävät oletettavasti lähivuosina alkoholin käyttöä. Kulutuksen kasvu johtaa myös palvelutarpeen lisääntymiseen kunnissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön kokoama työryhmä on laatinut alkoholiohjelman vuosille 2004 - 2007, jossa määritellään alkoholipolitiikan keskeiset tavoitteet ja valtionhallinnon toimintalinjat alkoholihaittojen vähentämiseksi. Ministeriö määritteli kolme osatavoitetta ja ne ovat: Alkoholin lasten ja perheiden hyvinvoinnille aiheuttamien haittojen vähentäminen, alkoholin riskikäytön ja siitä aiheutuvien haittojen vähentäminen sekä alkoholin kokonaiskulutuksen kääntäminen laskuun.

Paikallistasolla kunnat ovat avainasemassa päihdehaittojen ehkäisyssä ja vähentämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat antaneet syyskuussa 2002 päihdepalvelujen laatusuositukset, jotka on valmisteltu tukemaan kuntien päihdepalvelujen suunnittelua, järjestämistä ja kehittämistä. Suosituksessa lähdetään siitä, että jokaisella kunnalla on oma päihdestrategia osana kunnan terveys- ja hyvinvointistrategiaa.

Päihdestrategiassa määritellään

1. miten kunnassa ehkäistään päihdehaittojen syntymistä
2. miten kunnan päihdepalvelut on järjestetty
3. selvitetään sosiaali- ja terveydenhuollon työnjako ja yhteistyö päihdepalveluissa
4. kunnan päihdepalvelujen saatavuus
5. päihdepalveluiden kehittämisalueet
6. suunnitelma päihdepalvelujen jatkuvaksi arvioimiseksi

Lisäksi linjataan päihdeongelmaisten asumispolitiikka. Strategia ei ole koko kunnan alkoholi- poliittinen ohjelma, sillä kolmannen sektorin sekä elinkeinoelämän osuus jää maininnan tasolle.

Haukiputaan päihdepalvelujen järjestämisessä huomioidaan:

- lainsäädäntö
- valtioneuvoston päihdepoliittiset linjaukset
  - valtakunnalliset päihdepalvelujen laatusuositukset
  - alkoholiohjelma vuosille 2004 -2007
  - huumausainepoliittinen toimenpideohjelma 2004 -2007
  - Terveys 2015-kansanterveysohjelma
  - sosiaalialan kehittämishanke 2003
  - kansallinen terveydenhuollon hanke 2002
  - TATO 2004 -2007
- tulevaisuuden näkymät päihteiden kulutuksessa ja sen seurauksissa
- paikallisen kulttuurin ja käytännön erityispiirteet
- kunnan muut hyvinvointi- ja turvallisuusstrategiat
- kunnan resurssit

Päihdepalvelujen organisointi perustuu kunnanvaltuuston hyväksymiin arvoihin, joita ovat ihmisen kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus ja avoimuus, sitoutuminen, vastuu, tuloksellisuus ja yhteistyö.

Strategian tavoitteena on Haukiputaan kunnan viihtyisyyden ja turvallisuuden sekä kuntalais- ten kaikinpuolisen hyvinvoinnin ja terveyden lisääminen.

Päihdetyön visio vuodelle 2010:

Haukipudas on kaiken ikäisille asukkailleen viihtyisä ja turvallinen paikka asua. Kun- nassa ennaltaehkäistään suunnitelmallisesti päihdehaittojen syntyä ja hoidetaan jo syntyneitä päihdehaittoja yhteistyössä eri viranomaisten ja 3. sektorin kanssa.

2. Päihteiden käytön kuvaus

2.1. Yleistä päihteistä

Päihteillä tarkoitetaan kaikkia haitallista riippuvuutta aiheuttavia aineita kuten tupakan nikotiini, alkoholi ja huumeet. Myös päihtymistarkoitukseen käytetyt lääkeaineet luetaan päihteisiin.

Alkoholi on yleisin ja eniten kansanterveydellistä haittaa aiheuttava päihde Suomessa. Suomalaisen alkoholin tilastoitu kulutus on 7,7 litraa asukasta kohden vuodessa. Kokonaiskulutusta lisää vielä tilastoimaton, omatekoinen tai ulkomailta tuotu alkoholi. Kokonaiskulutuksen arvelaan olevan 9,4 litraa suomalaista kohden vuodessa.

Päihdeongelman laajuutta on vaikea ilmaista täsmällisesti, koska läheskään kaikki, joilla on ongelmaa, eivät ole hoidon piirissä. Ongelman tunnistaminen ja myöntäminen ei ole helppoa. Päihdeongelman lisääntyminen näkyy sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen lisääntyneenä käyttönä.

2.2. Haukiputaalaisten päihteiden käytön nykytilanne

Vuonna 2003 oli Haukiputaalaisten päihdehuollon käyntejä A-klinikalla 99 kpl ja nuorten päihde- ja huumeasema Redillä käyntejä 87 kpl. Lokakuussa 2003 aloitti Haukiputaalla nuorten matailan kynnyksen huumehoitopaikka Road 14 toimintansa, ja käynnit Redillä ovat sen jälkeen vähentyneet näkyen jo marras-joulukuun 2003 tilastoissa. Tällä hetkellä Road 14 hoitaa käytännöllisesti katsottuna kaikki avohoidossa olevat hoidon piiriin hakeutuneet Haukiputaan huumeongelmaiset. Asiakasmäärä kasvaa tasaista vauhtia, ollen kesäkuussa 2004 noin 30. Huumeiden käyttäjien kokonaismäärä on moninkertainen hoitoon hakeutuneisiin verrattuna.

Päihdehuollon kustannukset olivat Haukiputaalla vuonna 2002 11,3€ asukasta kohden. Lähi-kuntiin verrattuna luku on korkea, mm. lissä kokonaiskustannukset ovat 7€ ja Kiimingissä 2,6€ asukasta kohden, kun taas Oulussa vastaava luku on 24,1€ asukasta kohden. Vertailua tehdessä on huomioitava kuntien erilaisuus väestörakenteen suhteen, kuntien muuttoliike sekä myöskin kunnan resurssointi päihdehuoltoon.

Alkoholin käytön aiheuttamat haitat näkyvät myös pahoinpitelyinä, perheväkivaltana ja rattijuopumustilastoina.

Päihdetilastoja 2002-2003 Suomessa

	2002	2003
Liikennejuopumus	23 496	25 067
Rattijuopumisonnettomuuksissa liikenteessä kuolleet ja loukkaantuneet	1081	1031
Väkivaltarikollisuus	28109	28937
Tappo	87	75

Lähde: Poliisin tilastorekisteri

Haukiputaan tilanne vuonna 2002-2003 naapurikuntiin verrattuna

kunta	vuonna 2002		vuonna 2003	
	lkm	/1000 asukasta	lkm	/1000 as
Haukipudas	111	6,8	183	11,1
Kiiminki	48	4,3	31	2,8
Ii	42	6,6	36	5,5

Lähde: Poliisin tilastorekisteri

Tilastotietojen mukaan Suomessa vuoden 2003 huumehoidossa olleista asiakkaista 71% oli miehiä. Nuoria aikuisia heistä oli 26,8%, suurin osa oli yksineläviä, matalan koulutustason omaavia, työttömyysprosentti oli 60 ja joka 9. oli asunnoton. Alkoholin ja sekakäyttäjien keskuudessa 40-49 -vuotiaat miehet ovat suurin ryhmä. Naisten päihteiden käyttö on lisääntynyt ja erityisen huolestuttavia ovat nuorisotutkimukset, joiden mukaan 12-14 -vuotiaiden tyttöjen päihteiden käyttö on lisääntynyt ollen vastaavan ikäisiä poikia korkeampi.

kunta	vuonna 2002		vuonna 2003	
	lkm	/1000 asukasta	lkm	/1000as
Haukipudas	171	10,4	198	12
Kiiminki	29	2,6	45	4,0
Ii	46	7,2	57	8,8

Lähde: Poliisin tilastorekisteri

Huumausaineiden hallussapito ja käyttörikoksia kirjattiin Haukiputaalla vuonna 2003 yhteensä 67 kpl, Kiimingissä 6 kpl ja lissä 12 kpl. Haukiputaalla on vuoden 2004 heinäkuun puolella välissä kirjattu jo yli 70 huumausainerikosta johtuen poliisin tehostetusta huumausainevalvonnasta alueella ja osittain huumausainerikollisuuden kasvamisesta.

2.3. Tulevaisuuden haasteet ja keinot vastata niihin päihdepalveluissa Haukiputaalla

Strategiatyöryhmä määritteli Swot-analyysin avulla oman paikkakunnan tulevaisuuden näkyvät päihdetilanteen kehittymisen suhteen.

Uhkana lähivuosina on koko yhteiskunnan tasolla ja myös Haukiputaalla päihteiden käytön lisääntyminen alkoholin saatavuuden lisääntymisen ja huumeiden käytön yleistymisen kautta. Keväällä 2004 tapahtuneet alkoholipoliittiset muutokset rajojen aukeamisen ja alkoholin verotuksen alenemisen myötä tulevat lisäämään alkoholin tuomia sosiaalisia ja terveydellisiä sekä

yhteiskunnallisia haittoja. Väkevien alkoholijuomien osuus nautitusta alkoholista lisääntyy. Päihteiden sekakäyttö lisääntyy ja asennoituminen huumeisiin tulee sallivammaksi. Sosiaali- ja terveydenhoidon piiriin tulee yhä enemmän huumeiden käytön jo nuorena aloittaneita asiakkaita. Yleensä huumeasiakas joutuu hoidon piiriin noin kahdeksan vuoden jatkuvan huumeen käytön jälkeen, mutta tutkimusten mukaan Pohjois- Suomessa hoidon piiriin joudutaan aikaisemmin kuin Etelä-Suomessa. Edellä mainittuun on selityksenä huomattu, että käyttö Pohjois-Suomessa on yleensä rajumpaa, se tapahtuu vahvemmillä aineilla ja suuremmilla ainemäärillä sekä lisäksi suonen sisäisiin huumeisiin siirtyminen tapahtuu nopeammin kuin Etelä-Suomessa. Päihteiden käytön myötä on oletettavaa, että myös rikollisuus kasvaa. Työttömyys vaikuttaa kuntalaisten syrjäytymiseen ja päihteille altistumiseen.

Heikkouksiksi nähtiin hyväksi todettujen menetelmien ja yhteistyökäytäntöjen puute vastata päihdeongelmiin. Väestövastuisessa mallissa koko henkilökunta hoitaa päihdeasiakkaita ja sen seurauksena on vaarana päihdeongelmien hoidon kaventuminen ja jääminen toissijaiseksi niiden vaikeahoitoisuuden ja huonon tuloksen vuoksi.

Mahdollisuuksiksi ja vahvuuksiksi määriteltiin Haukiputaan kunnan tuottamat hyvät peruspalvelut ja kehitysmuotoisuus kunnan henkilöstöhallinnossa. Haukipudas on lisäksi mukana useassa kehittämishankkeessa, joissa on tavoitteena kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen. Päihdepalveluita kehitetään Haukiputaalla huumehoidon osalta Road 14 -hankkeen (2003-2004) ja yleisemmin Päihdeperuspalvelut kuntoon -hankkeen toimesta. Vahvuutena Haukiputaalla on henkilöstön tieto- ja taito päihdeasioissa. Hankkeiden aikana on järjestetty useita koulutuksia. Oulun seudun yhteistyö mahdollistaa päihdepalvelujen kehittämisen. Koulujen uusiin opetussuunnitelmiin on lisätty terveystiedon osuutta ja siinä korostetaan päihdetietouden antamista.

Päihdepalvelujen **tulevaisuuden haasteena** on vastata lisääntyvään päihteiden käyttöön tekeillä suunnitellusti yhteistyötä sekä omassa kunnassa että seudullisesti päihdehaittojen ennaltaehkäisemiseksi ja hoitamiseksi. Yhteistyötä on tehtävä kunnan sisällä yli hallinto- ja organisaatio-rajojen. Poliisin kanssa tehtävässä yhteistyössä tulevat ajankohtaiseksi päihteiden takia säilöönötettujen valvonnan ja hoidon järjestäminen.

Strategiatyöryhmä määritteli **kunnan päihdetyön kehittämisen menetelminä** olevan:

Moniammatillisen yhteistyön edelleen kehittäminen
Eri toimijatahojen roolien selkiyttäminen
Uusien hoitomenetelmien kehittäminen
Järjestöyhteistyön kehittäminen
Hankkeisiin osallistuminen
Oulun seudun yhteistyö päihdepalvelujen organisoinnissa

3. ENNALTA EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

3.1. Ennaltaehkäisevän päihdetyön määritelmä:

Ennaltaehkäisevä päihdetyö määritellään yleisesti toiminnaksi, jolla ehkäistään ja vähennetään päihteiden käyttöä vaikuttamalla

1. päihteiden saatavuuteen
2. päihteitä koskeviin tietoihin ja asenteisiin
3. päihteiden käyttötapoihin
4. päihteiden ongelmakäyttöä synnyttäviin olosuhteisiin ja sitä tukevaan kulttuuriin

Ennaltaehkäisevä päihdetyö voidaan jakaa primaaritasoon, sekundaaritasoon ja tertiaaritasoon. **Primaaritason ennaltaehkäisevä päihdetyö** on pääasiallisesti valistustyötä, tiedon antoa päihdeistä ja niiden haittavaikutuksista ja sen tavoitteena on päihteiden aloittamisen ehkäisy. Lisäksi tavoitteena on luoda kunnassa hyvät edellytykset yhdessä muiden toimijoiden kanssa päihdeettömään elämään tarjoamalla muita vaihtoehtoja ja edistämällä yleistä kuntalaisten hyvinvointia. Keinot ovat lähinnä kasvatuksellisia elämänhallintaan ja tietouden lisäämiseen liittyviä.

Sekundaaritason ennaltaehkäisevä päihdetyö kohdistuu riskiryhmiin ja päihteitä jo kokeilleisiin tai käytön alkuvaiheessa oleviin kuntalaisiin. Tavoitteena on saada varhaisen puuttumisen keinoin lopetettua päihteen kokeilu tai alkanut käyttö.

Tertiaaritason ennaltaehkäisevä päihdetyö on päihteitä käyttäviin kohdistuvaa työtä, jossa tavoitteena on päihteiden käytöstä jo aiheutuneiden haittojen minimointi. Sitä voi olla infektiosairauksien esto esimerkiksi likaisten huumeruiskujen vaihto puhtaisiin tai erilaiset hoito- ja kuntoutustoimenpiteet.

Valtioneuvoston alkoholiohjelman mukaisesti kunnan ehkäisevän päihdetyön koordinoinnin perusrakenteet kunnassa muodostavat ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö, päihdetyötä kokonaisuutena tarkasteleva poikkihallinnollinen työryhmä, jossa on mukana myös 3. sektorin toimijoita, ja paikallinen päihdestrategia.

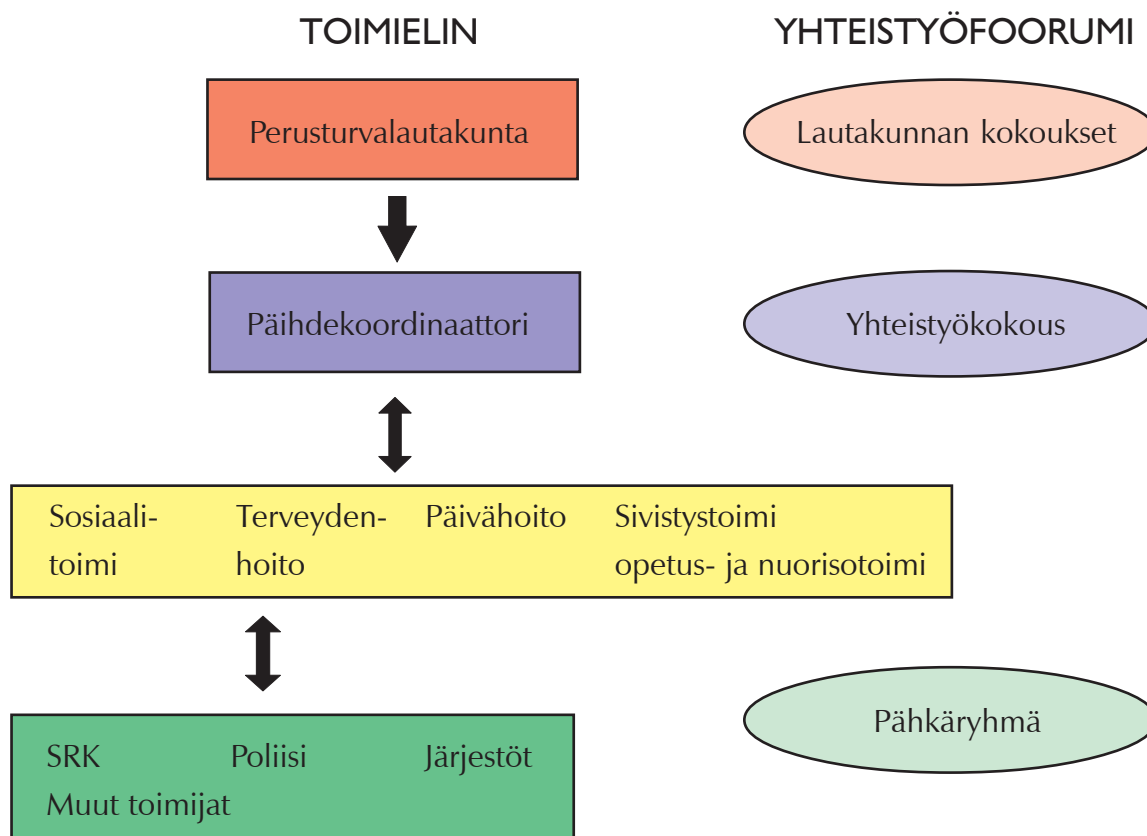
3.2. Haukiputaan ennaltaehkäisevän päihdetyön nykytila

Ennaltaehkäisevä päihdetyö on raittiustyölain alaista toimintaa. Haukiputaalla se on määritelty perusturvalautakunnan alaisuuteen, joten ennaltaehkäisevän työn koordinointi, valvonta ja kehittäminen kuuluvat perusturvalautakunnalle. Tällä hetkellä kunnan viranhaltijatasolla tehtäviä hoitaa nuorisotyönohjaaja-raittiussihteeri. Kunnan ennaltaehkäisevän päihdetyön painopiste on suunnattuna nuoriin ja keinoina siinä tehdään yhteistyössä sivistystoimen, kouluterveydenhuollon, seurakunnan ja eri järjestöjen kanssa perinteistä valistustyötä, erilaisia kampanjoita ja päihdetapahtumia painottuen primaaritason ennaltaehkäisyyn. Sekundaari- ja tertiäritason ennaltaehkäisevää päihdetyötä tehdään lähinnä terveydenhuollon vastaanotoilla neuvoloissa, kouluterveydenhuollossa ja lääkärien vastaanotoilla sekä sivistystoimessa opettajien ja koulukuraattorin toimesta sekä muissa yhteistyöryhmissä.

3.3. Ennaltaehkäisevän päihdetyön kehittämissuunnitelma:

Strategian teon aikana on ennaltaehkäisevän työn roolia kunnassa selkiytetty ja mietitty erilaisia malleja ennaltaehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi. Päädyttiin esittämään seuraavaa: Kunnan toimesta tehtävään päihdetyöhön nimetään päihdekoordinaattori, joka toimii myös ennaltaehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilönä. Päihdekoordinaattorin tueksi määritellään poikkihallinnollinen työryhmä, johon edustajat nimetään kunnan eri toimialoilta.

Haukiputaan ennaltaehkäisevän päihdetyön rakenne ja toimintamalliehdotus:

Perusturvalautakunnan tehtävänä on koordinoida, valvoa ja kehittää kunnassa tapahtuvaa ennaltaehkäisevää päihdetyötä. Perusturvalautakunta huolehtii ennaltaehkäisevän työn resurssoinnin talouden ja henkilöstön suhteen.

Päihdekoordinaattorin tehtävänä on ehkäisevän päihdetyön koordinointi moniammatillisena yhteistyönä, kunnallisen ja seudullisen päihdestrategian mukaisen työn koordinointi ja kehittäminen sekä tiedonvälitys kunnan ja muiden toimijoiden välillä. Päihdekoordinaattori toimii linkkinä lääninhallituksen ja kunnan välissä sekä samalla kolmannen sektorin ja kunnan välillä. Kunnan tehtävänä on varata päihdekoordinaattorille riittävät toimintaedellytykset: riittävästi työaika ja toimintaresursseja sekä mahdollisuuden kouluttautumiseen. Päihdekoordinaattori tekee päihdetyön suunnitelman lautakunnan hyväksyttäväksi ja tarkistaa määräajoin kunnan päihdestrategian.

Poikkihallinnollinen työryhmä: Kukin hallinnonala nimeää henkilöstöstään päihdevastaavan henkilön. Työryhmän jäsenet toimivat omilla hallinnonaloillaan päihdevastaavina työntekijöinä ja heidän tehtävänsä määritellään ja resurssoidaan tarvetta vastaavaksi.

Päihkätyöryhmä on ehkäisevän päihdetyön yhteistyöfoorumi kunnan työntekijöiden, poliisin ja kolmannen sektorin osalta. Päihkäryhmän roolia kunnan ennaltaehkäisevässä toiminnassa kehitetään ja selkiytetään.

4. PÄIHDEPALVELUJEN TARVE JA KEHITTÄMISALUEET RYHMITTÄIN

4.1. Lasten ja lapsiperheiden päihdepalvelut

Yleistä:

Naisten alkoholin käyttö on lisääntynyt viimeisen vuosikymmenen aikana. Samalla perherakenne on osittain muuttunut ydinperheistä uudenlaisiin yksinhuoltaja- ja uusioperheisiin. Perheyhteisö on yksinäisempi ja haavoittuvampi. Nuorten perheiden muutto paikkakunnalta toiselle on lisääntynyt. Riski syrjäytymiseen ja päihteiden käyttöön lisääntyy. Erytistä tukea perheet tarvitsevat kriisitilanteissa, esimerkiksi avioeron, kuoleman tai vammautumisen yhteydessä.

Perheessä ilmenevä päihteidenkäyttö aiheuttaa lapsen kehitykselle vaurioita. Päivähoidon henkilökunnan, äitiys- ja lastenneuvoloiden, alaluokkien opettajien ja kouluterveydenhuollon sekä muiden lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien on tiedostettava ja huomioitava perheen päihteidenkäytön mahdollisuus. **Huolen herätessä** lapsesta on tilanteeseen puututtava lastensuojelulain edellyttämällä tavalla. Huolen ottaa puheeksi se henkilö, jolla huoli on herännyt. Työpaikoilla on oltava valmius ja oma strategia varhaiseen puuttumiseen ja jokaisen toimijatahon on tiedettävä oma osuutensa päihdeongelman hoidossa.

Haukiputaan nykytilanne:

Äidin raskauden aikainen päihteidenkäyttö aiheuttaa sikiölle vaurioita. **Äitiysneuvoissa** on käytössä terveydenhoitajilla äideille elämäntapakysely, jossa kysytään myös päihteidenkäyttöä. Jos on pientäkään epäilyä äidin päihteiden käytöstä, tehdään päihderiippuvuuden tilannetta kuvaavat Audit- ja Kysely lääkkeitä ja huumeista -testit sekä tarvittaessa päihteiden käyttö todetaan laboratorio testeillä. Päihdeäitien hoito kuuluu raskauden ajan aina Oys:n äitiyspoliklinikan piiriin. Äiti voi hakeutua äitiyspoliklinikalle myös ilman oman neuvolan lähetettä.

Päihdeperhe tarvitsee pitkäaikaista ja jatkuvaa tukea, ohjausta ja hoitoa. Haukiputaalla päihdeperheen, jossa on alle kahdeksantoista vuotiaita lapsia, kokonaisvastuu on lastensuojelun työntekijällä yhdessä päihdetyöntekijän kanssa. Lastensuojelun tiimoilla kokoontuu kerran kuukaudessa moniammatillinen **LASU- työryhmä**, jossa on mukana lastensuojelun työntekijät, perhetyöntekijä, mielenterveysneuvolan työntekijä, psykologi ja perheneuvolan työntekijä. Ryhmä konsultoi tarvittaessa psykiatria. Mikäli tilanne vaatii ja asiakasperhe antaa luvan, myös päihdeperheen tilannearvio voidaan viedä ko. ryhmään. **Tehostetussa perhetyössä** on tällä hetkellä kaksi työntekijää ja kotihoidossa yksi perhetyöntekijä. Lisäksi päihdeperheen on mahdollista päästä tarpeen niin vaatiessa kuntoutushoitoon laitokseen, jossa tehdään töitä koko perheen kanssa ja vanhemmat sekä lapset saavat psykososiaalista ohjausta sekä yksin että yhdessä.

Mikäli perheessä ei ole alle kahdeksantoista vuotiaita lapsia, perheen hoidon koordinoijana toimii päihdehoidon osalta kunnan päihdetyöntekijä tai Road 14.

Kehittämistarpeet ja suunnitelmat:

Haukipudas on asettanut kehittämisen painopistealueeksi lapsiperheiden tukemisen ja on mukana useissa eri lapsiperheitä koskevissa kehittämishankkeissa. Varautuminen päihdeperheiden lisääntymiseen aiheuttaa kunnassa resurssoinnin tarpeita henkilöstörakenteen, määrän ja koulutuksen suhteen. Henkilökunnan on tiedettävä päihdeperheen erityispiirteet ja kyettävä tunnistamaan ja vastaamaan hoidontarpeeseen.

Neuvoloiden vanhempainvalmennukseen sisällytetään päihdetietoutta muun muassa päihteiden käytön vaikutuksesta parisuhteeseen, äiti-lapsi ja isä-lapsi suhteeseen sekä yleisesti perheen hyvinvointiin.

Päivähoitoon nimetään päihdevastaava, joka osallistuu kunnan päihdetyöryhmään ja perehtyy päihdeongelmien ehkäisyyn.

Kehittämisaalueet

Varhainen tunnistaminen ja ongelmaan puuttuminen

Ennakoiva työote

Vanhemmuuden tukeminen

Verkostoituminen ja moniammatillisuus

Henkilökunnan koulutus

Uusien menetelmien kehittäminen ja ottaminen käytäntöön

Lapsiperheiden huomioiminen kunnan kaikessa päätöksenteossa koskien asunto-politiikkaa, palveluiden järjestämistä, ympäristösuunnittelua ja vapaa-ajan toimintaa

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Ennaltaehkäisevässä työssä seurakunnan ja eri järjestöjen osuus on merkittävä. Lapsille ja perheille järjestetyt kerhot, tapahtumat, leirit ja retket ovat kaikki lapsiperheiden tervettä yhdessäoloa ja elämänhallintaa lisääviä elementtejä.

Seurakunta tekee lisäksi lastensuojelullista yhteistyötä kunnan kanssa, muun muassa järjestämällä yhteisiä leirejä moniongelmaisille perheille ja päihdeäideille sekä heidän lapsilleen.

4.2. Nuorten päihdepalvelut

Yleistä:

Nuorten ennaltaehkäisevä päihdetyö on pitkäjänteistä ja suunnitelmallista ja se perustuu kodin, koulun, viranomaisten ja 3.sektorin väliseen yhteistyöhön ja yhteiseen näkemykseen ennaltaehkäisyn sisällöstä.

Nuorten ja varhaisnuorten kohdalla korostuu **tupakoinnin vastainen ennaltaehkäisy**. Tupakoinnin ja alkoholin sekä muiden päihteiden välinen yhteys on selkeästi osoitettu eri tutkimuksissa. Tupakoinnilla ja varhain aloitetulla alkoholin käytöllä on selvä yhteys ja se näkyy myöhemmin elämässä. Runsaasti ja tiheästi humalajuomista harrastavat nuoret ovat aikuisiässä todennäköisemmin alkoholin suurkuluttajia kuin raittiimmat nuoret. Myös huumeiden käytön taustalla on usein varhain aloitettu alkoholin käyttö ja tupakointi.

Ennaltaehkäisevässä päihdetyössä korostuu nuorison keskuudessa leviävän **huume-myönteisyyden vastustaminen**. Tätä voisi edesauttaa myönteinen yhteiskuntakehitys, joka herättäisi nuorissa positiivisia tulevaisuudenodotuksia. Yhtenä tärkeänä kehittämisen alueena olisi huumeiden tarjonnan vaikeutumiseen ja huumeiden saatavuuteen liittyvien menetelmien lisääminen.

Nuoriin kohdistuva ennaltaehkäisevä päihdetyö Haukiputaalla:

Ennaltaehkäisevää työtä koordinoi ja toteuttaa pääosin nuoriso- ja raittius sihteeri yhdessä työryhmän kanssa. (tarkemmin sivulla 11) Sivistystoimen, nuorisotoimen ja seurakunnan toimesta Haukiputaalaisille nuorille järjestetään päihdevalistusta, tapahtumia ja kampanjoita suunnitelmallisesti ikäkausittain. Nuorten keskuudessa on myös tehty selvityksiä ja muun muassa tupakoinnin vastaisella valistuksella on osoitettavissa selkeitä tuloksia.

Haukiputaalla on tehty strategiaproessin aikana **kunnan nuoriso- ja liikuntatoimeen, perusopetukseen, kouluterveydenhuoltoon ja nuorten työpajoille omat päihdestrategiat**. Haukiputaan lukio ja ammattioppilaitos ovat tehneet omat strategiansa jo aikaisemmin. Strategioissa on määritelty suhtautuminen päihteisiin ja menetelmät sekä yhteistyökuviot päihteidenkäytön estämiseksi ja puuttumiseksi jo ilmenneeseen ongelmaan. Strategiat on tehty prosessiluonteisesti yhteistyössä eri hallinnonalojen edustajien kanssa, joten näin on saatu yhteinen näkemys ja pelisäännöt kaikille hallinnonaloille.

Strategian mukaisesti Haukiputaan kunnan järjestämässä alaikäisten nuorten tilaisuuksissa toteutetaan **nollarajaperiaatetta**. Samoin kaikki kunnan nuorisotilat ja piha-alueet ovat **savuttomia**. Ilmenneeseen ongelmaan puututaan välittömästi. Puuttumisen tekee se, joka on ongelman havainnut.

Tutkimukset osoittavat, että tupakoinnille ja alkoholin käytölle asetetut ikäraajat ovat perusteltuja ja niiden takana tulisi niin kodin kuin kaikkien viranomaistenkin olla. Vanhemmille suunnatussa informaatiossa korostetaan rajojen asettamisen tärkeyttä "rajat ovat rakkautta" -periaatteella ja tuetaan vanhemmuutta. **Kodin ja vanhempien vastuuta kasvattajina korostetaan**. Koulujen vanhempainilloissa puhutaan päihteistä ja annetaan ajanmukaista tietoa alueen päihdetilanteesta. Kouluterveydenhuollon keinot päihdetyössä ovat terveyskasvatuksen yhteydessä annettava päihdetietous ja terveystarkastusten ja oppilaskontaktien yhteydessä tehdyt kyselyt, havainnot ja huomiot nuoren päihteidenkäytöstä. Koulujen terveydenhoitajat ovat opettajien kanssa avainasemassa päihdeongelman kehittymisen ja varhaisen puuttumisen suhteen. Lisäksi kouluterveydenhoitajat ovat mukana järjestämässä koulujen päihdetietoustapahtumia.

Poliisin kanssa tehtävä yhteistyö sekä ennaltaehkäisyn että hoidon vaiheessa on mittavaa. Haukiputaan poliisi käy yläasteella puhuttelemassa pyydettyä alaikäisiä tupakoitsijoita ja on tarvittaessa mukana koulujen tapahtumissa. Samoin poliisi partioinnillaan rauhoittaa ja valvoo nuorison päihteiden käyttöä ja siihen liittyvää häiriökäyttäytymistä ja rikollisuutta kunnan alueella. Haukiputaan poliisilla on lisäksi yhteistyötä koulujen kanssa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla, ns. Pocart- toimintaa, jossa poliisit käyvät nuorten kanssa mikroautoradalla opettelemassa autoilua toimien samalla aikuisen miehen mallina. Poliisin yhteistyö lastensuojelun kanssa on päivittäistä ja sujuvaa.

Liikuntatoimen tehtävät ovat selkeästi ennaltaehkäiseviä toimia. Päihteiden käyttö ajoittuu useimmiten vapaa-aikaan ja on yhteydessä tapoihin viettää vapaa-aikaa. Monipuoliset ja mielekkäät vapaa-ajanvietto- ja harrastusmahdollisuudet ovat hyviä keinoja minimoida ei-toivottua käyttäytymistä. Kunnan tehtävänä on luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle ja tukea urheilujärjestöjä taloudellisesti ja koulutuksellisesti sekä kehittää omaa toimintaa yhteistyössä eri projektien ja järjestöjen kanssa.

Kunnassa toteutetaan yhteistyönä nuorisotoimen ja koulutoimen kanssa vuosittain erilaisia **kampanjoita**, joita ovat mm. Uskalla sanoa ei -kampanja, Savuton luokka -kilpailu ja päihdelabyrintti. Lisäksi Haukipudas on mukana useissa eri **projekteissa**, joissa tarkoituksena on nuorten hyvinvoinnin ja elämänhallinnan lisääminen tai jo syntyneiden ongelmien korjaaminen. Esimerkkeinä projekteista voidaan mainita: Työpajaprojekti, huumehoitoprojekti, Koko kylä kasvattaa -, Nähdyksi tulemisen toivo - ja Ypsilon projektit.

Nuorten päihdehoito Haukiputaalla:

Varhaisen puuttumisen nuoren päihteidenkäyttöön tekee se henkilö, jolle huoli päihteidenkäytöstä on herännyt. Hän keskustelee asianomaisen kanssa ja mikäli huoli osoittautuu todeksi, menetellään yksikössä olevien puuttumissääntöjen mukaisesti.

Kouluilla on **oppilashuoltoryhmät**, joissa käsitellään erityistä huolenpitoa vaativien oppilaiden tilannetta. Mukana ryhmässä voi olla koulukuraattori, lastensuojelun työntekijä, kouluterveydenhoitaja, psykologi, opettajien edustaja /rehtori, nuori itse ja hänen vanhempansa. Ryhmän kokoonpano vaihtelee koulukohtaisesti. Päihdeongelman ilmetessä voidaan oppilaan suostumuksella hänen tilanteensa auttamista miettiä moniammatillisesti. Lastensuojelun moniammatillinen työryhmä Lasu (tarkemmin sivulla 10) käsittelee myös nuorten päihdeongelmien hoitoa.

Alle 18-vuotiaan päihteidenkäytöstä on aina tehtävä lastensuojeluilmoitus. Lastensuojelulain mukaan alle 18-vuotiaiden päihteitä käyttäneiden nuorten hoidon järjestämisestä ja valvonnasta vastaavat lastensuojelun työntekijät. Myös poliisi tekee ilmoituksen lastensuojelun työntekijöille nuoren jäädessä kiinni alkoholin tai huumeaineen käytöstä tai hallussapidosta. Saadessaan ilmoituksen lastensuojelun työntekijät kutsuvat nuoren ja vanhemmat keskusteluun ja sopivat jatkotoimet. Ensikerralla nuori voi päästä pelkällä puhuttelulla, mutta jos tilanne toistuu, otetaan nuori jatkuvan valvonnan piiriin, tarkoittaen avohoitoa lastensuojelun ja Road 14:n yhteistyönä. Mikäli edellä mainitut lastensuojelulliset toimenpiteet eivät riitä, voidaan joutua harkitsemaan sijoitusta perhekotiin tai laitoshoittoa päihdehoitoon erikoistuneessa yksikössä.

Yli 18-vuotiaiden päihdehoidosta vastaa kunnassa Road 14 ja yli 25-vuotiaiden hoidosta kunnan päihdetyöntekijä. Road 14 toteuttaa kunnassa tehtävän avohoidon yhteistyössä terveyskeskuslääkäreiden ja muun henkilökunnan kanssa sekä tekee yhteistyötä muun päihdehoitojärjestelmän kanssa.

Nuorten **päihteidenkäyttäjien asumistilanne** on huono. Haukiputaalla on nuoria, jotka tarvitsevat asuntoa. Tällä hetkellä nuoria asuu vuokra-asunto osakeyhtiön, järjestöjen tai yksityisten omistamissa vuokra-asunnoissa. Kunnalla on muutamia välivuokra-asuntoja, mutta päihdeongelman luonteen vuoksi häiriöt ja vuokrarästit usein aiheuttavat vuokrasuhteen purkautumisen. Osa nuorista joutuu asumaan vanhempien tai ystävien luona asunnottomuuden vuoksi. Oulusta on ostettu huumeiden käytöstä toipuville nuorille tukiasumista eri järjestöiltä.

Kehittämisaalueet:

Ennaltaehkäisevän työn selkiyttäminen ja kehittäminen suunnitelmien mukaisesti
Pähkä-työryhmän kokoonpanon ja tehtävien selkiyttäminen
Yhteistyön lisääminen ja kehittäminen
Henkilöstön koulutus päihdeongelman tunnistamiseen ja varhaiseen puuttumiseen
Henkilöstön määrän turvaaminen vastaamaan lisääntyntä nuorten pahoinvointia mm. erityisnuorisotyöhön, sivistystoimeen, kouluterveydenhuoltoon ja nuorisotoimeen.
Päihdestrategioiden noudattaminen - käyttöönotto, tiedottaminen niistä omista työkokouksissa, niiden suunnitelmallinen arviointi ja päivittäminen
Road 14 toiminnan jatkuva kehittäminen vastaamaan kunnan nuorten päihdepalveluista
Nuorten asumistarpeeseen vastaaminen - uusien mallien kehittäminen
Kunnan poliittisessa päätöksenteossa huomioidaan nuorten toiminta- ja vaikuttamismahdollisuudet ja edistetään ratkaisulla nuorten terveitä harrastuksia ja elinoloja.

Tukiasumisen toiminta-ajatuksena ei ole järjestää asuntoja päihteidenkäyttäjille, vaan asumisen tulee olla yksi tukikeino kokonaiskuntoutuksessa. Ratkaisut voivat olla osittain myös seudullisesti järjestettyjä. Tulevaisuudessa tukiasuntoimintaa kehitetään kunnan, yksityisten vuokranantajien ja järjestöjen yhteistyönä.

Yhteistyö muiden tahojen kanssa:

Kaikki nuorille tarkoitetut **päihhteettömät harrastus- tai virkistystoiminnot** ovat parhaimmillaan kunnan ennaltaehkäisevää päihhteiden vastaista työtä. Niissä näytetään ja opetetaan nuorille päihhteettömiä vaihtoehtoja vapaa-ajan viettoon.

Liikuntatoimi tukee kunnan alueella toimivia **urheiluseuroja** taloudellisesti sekä mahdollistamalla kunnan tilojen käytön heidän toimintaansa. Samoin urheiluseuroille voidaan osoittaa tukea koulutuksen muodossa. Useimmissa urheiluseuroissa on periaatteena päihhteettömyys.

Seurakunta tekee mittavaa nuorisotyötä ja yhteistyötä kunnan kanssa. Seurakunnassa noudatetaan samoja nollaraja- ja savuttomuus-periaatteita kuin kunnan nuorisotilaisuuksissakin. Seurakunta antaa ennaltaehkäisevää päihhdekasvatusta ala-aste- ja yläasteikäisille nuorille sekä koulun kanssa yhteistyössä että omissa tilaisuuksissa, mm. rippileireillä

4.3. Työikäisten päihhdepalvelut

Yleistä:

Suurin alkoholin takia hoidossa olevien ryhmä on 40-49 -vuotiaat miehet. Naisten alkoholin suurkulutus osuu samoihin ikävuosiin. Huumausaineiden käyttö on tässä ikäryhmässä vielä tällä hetkellä vähäisempää, mutta nuorempien työikäisten kohdalla se jo on olemassa oleva ja tiedostettava asia.

Tupakoinnin haittavaikutukset kohdistuvat paitsi yksilön terveyteen myös työtehoon ja käytettyyn työaikaan. Useat organisaatiot ovat linjanneet oman käytäntönsä tupakoinnin suhteen ja kehittäneet ennaltaehkäiseviä tupakoimattomuutta edistäviä toimenpiteitä.

Naisten alkoholin käyttö on lisääntynyt tasa-arvoistumisen myötä. Naisen päihderiippuvuus kehittyä helpommin ja nopeammin kuin miesten. Lisäksi naisten päihhdeongelmaan on vaikeampi päästä käsiksi. Toisaalta tutkimusten mukaan naisten toipuminen on usein totaalisempaa, kun sitä päästään ajoissa hoitamaan. Naiset käsittelevät yleensä ongelmiaan eri tavalla kuin miehet ja naisten hoidossa on olemassa omat erityispiirteensä. Työikäisten naisten päihhdeongelman tunnistaminen ja hoito on haaste terveydenhuollolle.

Työttömät työikäiset ovat myös suuri haaste päihhdestrategian kannalta. Usein työttömyyden syynä tai seurauksena voi olla päihhteet. Työttömät eivät ole työterveyshuollon piirissä, joten ainut kontakti auttaviin tahoihin on terveyskeskusten vastaanoton henkilökunta, sosiaalitoimi, työvoimaviranomaiset tai järjestöt. Suuri haaste on tunnistaa työttömien joukosta alkoholin suurkuluttajat ja seuloa heistä kuntoutettava, työelämään mahdollisesti palaava osa ja auttaa eläkkeelle pääsystä niitä, jotka eivät alkoholiriippuvuuden takia enää työelämään kykene palaamaan.

Ihmisen elämän **kriisitilanteet** ovat päihdekäyttäjien kehityksessä usein ratkaisevia. Avioero on usein käännekohta, varsinkin työikäisten miesten kohdalla, päihteidenkäytössä joko käytön lisääntymiseen "hällä väliä" -tyylillä tai käytön vähentämiseen tai lopettamiseen. Työtömäksi jääminen tai ennenaikaiselle eläkkeelle sairauden tai vammautumisen jälkeen joutuminen ovat myös elämän kriisitilanteita puhumattakaan traumaattisista läheisten kuoleman tai onnettomuustapauksista. Kunnan terveydenhuollossa tulisi olla valmius vastata kriiseihin ja antaa kriisiapua keskusteluin joko omassa kunnassa tai ohjaamalla eteenpäin. Ympäristön ja työka- vereiden antama tuki ja huolenpito kriisitilanteissa auttaa ihmistä selviytymään.

Työikäisten päihdepalvelut Haukiputaalla:

Työikäisten päihteiden käytön ennaltaehkäisyssä, ongelman tunnistamisessa ja varhaisessa puuttumisessa ovat avainasemassa **työterveyshuolto, terveyskeskuslääkärit ja työpaikkojen hoitoonohjauksesta** vastaavat henkilöt. Kunnan työntekijöille järjestetään Tyhy-toiminnan kautta mahdollisuuksia päihdeettömiin vaihtoehtoihin ja virkistytymiseen.

Strategian teon aikana tarkasteltiin Haukiputaan kunnan **hoitoonohjaussopimusta**. Sopimuksessa korostetaan varhaisen puuttumisen merkitystä päihdeongelman hoidossa. Työpaikoilla on oltava selkeästi sovittu linja kunnan periaatteiden mukaisesti puuttumisesta päihteiden käytöstä johtuvaan työkyvyn alenemiseen ja ohjeistus missä vaiheessa ja miten asiaan puututaan. Liian usein tilanne pääsee kehittymään niin pitkälle, että työntekijän päihderiippuvuus johtaa irtisanomisiin. Mitä varhemmin päihdeongelmaan puututaan, sitä helpompi siitä on kunto- utua. Kunnan hoitoonohjaussopimuksen piiriin kuuluvat vain Haukiputaan kunnan työnteki- jät. Muiden työpaikkojen suositellaan myös tekvän omat hoitoonohjaussopimuksensa ja päihdestrategiansa. Yksityiset työnantajat ostavat lakisääteiset työterveyshuollon palvelunsa joko kunnan työterveyshuollosta tai yksityisiltä lääkäriasemilta. Näissä terveystarkastuksissa sekä muissa terveydenhuollon kontakteissa huomioidaan päihteidenkäyttö ja otetaan **mini-interventio** menetelmä käytäntöön tarvittaessa.

Työikäisten päihdeongelmien hoito on perinteisesti ollut hyvin laitosvaltaista, avohoidossa asi- akkaat ovat käyneet lähinnä A-klinikalla, työterveyshuollossa tai terveyskeskuslääkärin luona. Suuri haaste kunnalle on luoda kattava avohoidon palvelujärjestelmä omaan kuntaan.

Haukiputaalla hoitoa on selkiytetty nimittämällä yksi sosiaalityöntekijä päihdetyöntekijäksi. Päihteiden käyttäjien avohoidon malli on suunniteltu ja uusia toimintamuotoja otettu käytän- töön. Katkaisuhuolto tapahtuu joko oman kunnan terveyskeskuksessa osastohoitona tai ostopalveluna A-klinikalta tai yksityisiltä hoitolaitoksilta. Kuntoutushoito tapahtuu joko omassa kunnassa avohoidona tai ostopalveluna alan erityisyksiköstä. Peruspäihdepalvelujen järjestämi- nen omaan kuntaan on kunnan ja asiakkaiden etu, mutta päihteidenkäyttäjien erityispalvelut on järkevää järjestää seudullisesti. Opiatikorvaushoito järjestetään oman kunnan terveyskes- kuksessa Road 14:n toimesta.

Kehittämisen- ja painopistealueet:

Mini-intervention käyttöönotto terveydenhuollossa.
Esimiesten ja työyhteisön vastuun lisääminen
Työterveyshuollon menetelmien kehittäminen
Päihteenkäytön arviointimenetelmien kehittäminen
Yhteistyökäytäntöjen kehittäminen, mm. mielenterveyspuolen kanssa
Hoitoonohjaussopimuksen noudattaminen kaikissa kunnan työpisteissä.
Työikäisten avohoidon edelleen kehittäminen oman kunnan peruspalveluihin
Päiväkeskustoiminnan kehittäminen
Työttömien työikäisten päihdeongelmien tunnistamisen ja hoidon kehittäminen.
Henkilöstön jatkuvan päihdekoulutuksen mahdollistaminen päihdetietouden ja -taidon turvaamiseksi
Työpaikka tupakoinnin vähentäminen
Katkaisuhoidon kehittäminen kunnassa, avokatkaisut ja vuodeosaston katkaisuhoidon selkiyttäminen
Seudullisten ratkaisujen kehittäminen

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa:

Seurakunnalla on päihdetyön kahviaamiainen joka toinen viikko, tarkoituksena on antaa päihdeongelmallisille mahdollisuus kokoontua, vaihtaa ajatuksia ja tarvittaessa keskustella papin tai diakonissan kanssa. Lisäksi seurakunnan ja kunnan yhteistyössä järjestetään päihdeongelmallisille suunnattuja leirejä ja tapahtumia, mm. jouluateria.

Kunnan järjestämien päihdepalveluiden lisäksi Haukiputaalla toimii mm. AA-kerho, joka järjestää vertaistukitoimintaa raitistuneille alkoholisteille. AA-kerho toimii täysin itsenäisesti oman ohjelmansa mukaisesti, mutta kunta on vuokrannut heille tilat toimia.

Kunta on osallisena useissa eri järjestöjen päihdetyön kehittämistä koskevissa hankkeissa.

4.4. Ikääntyneiden päihdepalvelut

Yleistä:

Yleinen uskomus on, että iän karttuessa myös alkoholin käyttö vähenee. Jos ihminen on jo käyttänyt nuorempaan alkoholia, ei tapa useinkaan muutu. Lisäksi on huomioitava, että myös eläkeiässä on olemassa riski alkoholisoitua. Erilaiset elämän kriisit; eläkkeelle jääminen tai leskeksi jääminen voivat olla alkoholin käyttöä lisääviä tilanteita. Lisäksi osalla ihmisistä päihderiippuvuus kehittyy pikkuhiljaa pelkästään unilääkkeeksi tai sydänlääkkeeksi otetusta iltaryypystä.

Ikääntyneiden alkoholin käytöstä voivat kertoa lisääntyneet **tapaturmat** esimerkiksi kaatumiset tai putoamiset, **erilaiset somaattiset vaivat**, kuten huimaus, päänsärky, kohonnut verenpaine ja niin edelleen. Ikääntyneillä on usein käytössään useita eri **lääkkeitä**, joiden yhteisvaikutukset alkoholin kanssa voivat olla arvaamattomia. Terveystieteiden vastustajilla ja kunnan omilla osastoilla on huomaitava ja selvitetävä ikääntyneen alkoholin käyttö. Ikääntyneelle annetaan tietoa kohtuukäytöstä ja alkoholin tuomista riskeistä. Alkoholin käytön ollessa suurkulutuksen rajoilla **mini-interventio** toimii hyvin myös ikääntyneiden kohdalla.

Päihdeongelma voi olla paitsi ikääntyneellä itsellään, myös häntä hoitavalla henkilöllä tai perhepiirissä. Ikääntynyt saattaa joutua hyväksikäytön kohteeksi taloudellisesti. On myös mahdollista, että joku omaisista pitää ikääntyneen päihderiippuvuutta yllä ostamalla eläkerahoilla jatkuvasti juomista.

Ikääntyneiden päihdepalvelut:

Haukiputaalla sosiaali- ja terveydenhoidon piirissä ikääntyneen päihdeongelmaisen hoidossa avainasemassa ovat kotihoidon työntekijät. Usein kotipalvelun työntekijät huomaavat ensimmäisenä lisääntyneen päihteidenkäytön ja puuttuvat siihen. Kotihoidon saamisen kriteerit ikääntyneille päihdeongelmaisille ovat samat kuin muillekin ikääntyneille; asiakkaan kuntoisuus ja palvelutarve. Päihdeongelma sinänsä ei aiheuta kotihoidon tarvetta, mutta pitkään jatkuneen päihteidenkäytön seurauksena tulee toimintakykyä alentavia fyysisiä ja psyykkisiä sairauksia. Ikääntyneitä päihdeongelmaisia koskevat samat kunnan avohoidon tukitoimet kuin muitakin vanhuksia; kotihoidon käynnit, pesuapu ja lääkehoidon seuranta. Mahdollisuus on myös saada tukipalveluina ateriapalvelua, pyykkipalvelua ja mahdollisesti kuljetuspalveluja.

Ikääntyneiden päihteiden käyttäjien terveydenhoitopalvelut hoidetaan normaalisti väestövastuu lääkärin ja vanhusneuvolan kautta. Päihdeongelma hoidetaan yhteistyössä kunnan päihdetyöntekijän kanssa.

Katkaisuhoitoa ikääntyneille annetaan oman kunnan vuodeosastolla tai Kiviharjussa. Kuntoutushoito tapahtuu oman kunnan avohoitona tai ostopalveluna jostakin päihdehoitolaitoksesta. Ikääntyneiden kohdalla tarvitaan vain harvoin laitoshoidoja, hyvin tuettu avohoito on usein riittävä.

Ikääntyneiden päihteidenkäyttäjien asuminen:

Päihdeasiakkaat pyritään asuttamaan päihdeasiakkaille tarkoitettuihin asuntoihin. Haukiputaalla on tällä hetkellä selkeästi epäkohtana päihdeasuntojen ja asuntolan puute. Vuosittaisessa seurannassa on ilmennyt, että Haukiputaalla olisi noin kymmenen ikääntyneen päihdeongelmaisen joukko, joka tarvitsisi päihdeasuntola, missä olisi saatavana kodinhoidollisia ja terveystieteiden palveluja Asuntopolitiikkaa kehitetään yhteistyössä kunnan, yhdistysten ja järjestöjen kanssa seudulliset vaihtoehdot huomioiden.

Raitistuneet, aiemmin runsaastikin päihteitä käyttäneet ikääntyneet saavat kunnan palveluasunnon tai vanhusten vuokra-asunnon vanhustentaloilta samoin kriteerein kuin muutkin kuntalaiset.

Kehittämis- ja painopistealueet:

Ikääntyneiden päihdeongelman tiedostaminen
Varhainen puuttuminen ikääntyneen päihdeongelmaan
Kotihoidon työntekijöiden päihdetietouden lisääminen koulutuksilla
Yhteistyökäytäntöjen kehittäminen osastojen, palveluasuntojen, kotihoidon ja sosiaalitoimen kanssa ikääntyneiden päihdeongelman hoidossa
Päiväkeskustoiminnan kehittäminen
Ikääntyneiden päihdeasiakkaiden palveluasumisen järjestäminen
Kunnan päätöksenteossa ikääntyneiden vaikutus- ja harrastusmahdollisuuksien huomioiminen

Yhteistyö:

Eläkeläisjärjestöjen ja muiden ikääntyneiden harrastustoimintaa järjestävien tahojen osuus on merkittävä ennaltaehkäisevässä mielessä tarjoamalla virikkeitä ja sisältöä ikääntyneen elämään. Eläkeläisten piireissä olisi tärkeää kaikkien yhteisen edun vuoksi luoda yhteiset säännöt alkoholin käyttöön. Kunnan yhteistyötä liikuntajärjestöjen kanssa tuetaan ikäihmisten liikuntamahdollisuuksien lisäämiseksi.

Seurakunta järjestää myös ikääntyneille harrastustoimintaa, mm. keskustelukerhoja ja leirejä. Lisäksi seurakunnalla on sururyhmiä ja mahdollisuus yksilökeskusteluihin. Ikääntyneillä päihdeongelmaisilla on lisäksi mahdollisuus osallistua seurakunnan kahviaamiaiselle, päihdeleirille ja muihin päihdeasiakkaille järjestettäviin tilaisuuksiin.

Kunta osallistuu lisäksi valtakunnallisiin ja seudullisiin ikäihmisten hoidon kehittämishankkeisiin, joissa on tarkoituksena luoda edellytyksiä terveeseen elämään.

4.5. Erityisryhmien päihdepalvelut

Yleistä:

Vammaisten ihmisten päihteidenkäytöstä ei ole paljon puhuttu eikä sitä ole juuri tutkittu. Ihmisten asenteet vammaisten päihteidenkäyttöön ovat usein ristiriitaisia; joko käyttöä ei hyväksytä tai sitten se katsotaan vammaisen oikeudeksi "kun on noin kurjasti käynyt". Vammaisten päihdeongelmat ovat hyvin moninaiset, koska vammaisryhmiä on useita ja näin ollen tarvitaan myös erilaisia lähestymistapoja.

Traumaattisesti vammautuneiden ihmisten kohdalla alkoholi on voinut olla syynä vammautumiseen tai alkoholiongelma voi kehittyä vammautumisen jälkeen. Mikäli alkoholi on ollut ongelmana jo ennen vammautumista, olisi asiaan kiinnitettävä huomiota asiakkaan kokonaishoidossa. Esimerkiksi alkoholinvaikutuksen takia aivovamman saaneista monella päihderiippuvuus jatkuu vammautumisen jälkeenkin.

Vammautunut voi itse käyttää ongelmallisesti alkoholia, hänen lähiympäristössään voi olla alkoholin ongelmakäyttöä tai häntä voidaan käyttää joko taloudellisesti tai muuten hyväksi.

Kehittämisaalueet:

- Vammaisten päihdeongelman tunnistamisen ja siihen puuttumisen lisääminen
Selkokielen päihdetietousmateriaalin hankkiminen kuntaan eri vammaisryhmille
Kotihoidon ja vammaispalvelun työntekijöiden päihdekoulutus
Päihdestrategian luominen kunnan kehitysvammahuoltoon, josta ilmenee
1. ennaltaehkäisevän työn suunnitelma
  2. päihdeongelman ilmeneminen ja esiintyvyys kehitysvammaisilla
  3. puuttumisohjeet ongelmaan
  4. kehitysvammahuollon "pelisäännöt" päihteiden käytössä

Sininauhaliiton selvityksen mukaan lähes puolet **kehitysvammapalvelujen** työntekijöistä on kohdannut kehitysvammaisia päihdeongelmaisia ja noin kuusi prosenttia huumeidenkäyttäjiä.

Tilanne Haukiputaalla:

Haukiputaan päihdestrategian työstämisen yhteydessä kiinnitettiin huomio kunnan kehitysvammaisten päihteidenkäyttötilanteeseen. Tilanearviossa huomioitiin, että kehitysvammaisille ei ole suunnitelmallista päihdevalistusta missään vaiheessa. Kehitysvammaisille ja heidän vanhemmilleen suunnattua päihdemateriaalia ei myöskään ole saatavissa. Prosessin aikana järjestimme päihdepäivän työkeskus Tsemppiin, jossa teemoina oli tupakointi, alkoholi ja huumeet. Palaute päivästä oli rohkaiseva ja kehitysvammaisten päihdestrategian kehittämistä jatketaan. Samoin valistusmateriaalin suunnittelusta on otettu yhteyttä sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksiin.

Erityisryhmien päihdehoito

Vamma tai vamman laatu ei saa olla esteenä päihdepalvelujen saamiselle. Kunnan on huolehdittava vammaisille henkilöille sopivat päihdepalvelut. Kunnan järjestämiin päihdepalveluihin tulee olla esteetön pääsy kaikilla vammaisryhmillä.

Vammaisille ei ole Suomessa juurikaan omia päihdehoitolaitoksia, vaan hoito tapahtuu oman kunnan hoitojärjestelmien mukaisesti. Vammaisen palvelu- ja hoitosuunnitelmaa laadittaessa huomioidaan päihdeongelman hoito omana alueenaan vamman laatu huomioon ottaen. Haukiputaalla päihdeongelman hoito tapahtuu vammaispalvelujen sosiaalityöntekijän, terveyskeskuksen henkilökunnan tai kunnan päihdetyöntekijän toimesta. Nuorten alle 25-vuotiaiden vammaisten kohdalla päihdehoito voidaan toteuttaa Road 14:n toimesta.

Kehitysvammaisten päihdehoitoon orientoituneita yksiköitä on Suomessa vain harvoja; Salon A-klinikan Rolle toiminta, Helsingin Metsäpuron asuntola ja Vallijalan Suvanto. Kehitysvammaisten päihdehoidon järjestelyistä vastaa kehitysvammaisten avohuollon ohjaaja yhdessä kunnan päihdetyöntekijän kanssa.

Yhteistyö:

Eri vammaisryhmillä on omat vammaisjärjestönsä. Useimmilla vammaisjärjestöillä on monenlaista toimintaa, joihin jäsenet voivat hakeutua. Useilla järjestöillä on muun muassa sopeutumista ja kuntoutuskursseja. Kunnan vammaistyöntekijä tekee yhteistyötä järjestöjen kanssa. Sopeutumiskurssit vammautumisen jälkeen ovat hyvä päihdehaittojen ennaltaehkäisevä työmuoto.

Seurakunnan järjestämiin keskustelu, mm. sururyhmään tai päihdetyön toimintamuotoihin voi luonnollisesti osallistua vammasta riippumatta.

5. SUUNNITELMA PÄIHDEPALVELUJEN ARVIOIMISEKSI

Päihdestrategian toteuttaminen ja kunnan päihdepalvelujen järjestäminen on yhteistyötä, johon kaikkien osapuolien täytyy sitoutua ja tehdä yhdessä töitä yhteisillä pelisäännöillä. Strategiassa annetaan linjauksia tämän hetken päihdepalveluihin ja nimetään keskeisimmät kehittämisalueet.

Päihdestrategian toteutumisesta ja päihdepalvelujen järjestämisestä vastaa perusturvalautakunta yhdessä johtavien virkamiesten kanssa. Päihdestrategian päivittämisestä huolehtii päihdekoordinaattori (= ennaltaehkäiseväntyön yhdyshenkilö) vuosittain. Valtuustotasolla strategia tarkistetaan valtuustokausittain, seuraavan kerran vuoden 2006 syksyllä. Hallintokunnittain tehtyjen päihdestrategioiden päivityksestä vastaa kunkin hallintokunnan esimies tai sovittaessa päihdevastaava. Päihdevastaava liite liitetään strategiaan (Liite 2).

Haukiputaan päihdehoitomalli ja menettelytapa

1. TASO: **Tunnistaminen ja varhainen puuttuminen** 24
2. TASO: **Tilannearvio ja palvelusuunnitelman teko** 25
3. TASO: **Hoitoonohjaus, katkaisu- ja kuntoutushoito** 26
  - Katkaisuhoito 26
  - Avohoito ja avokuntoutus Haukiputaalla 27
  - Road 14 27
  - Avohuollon tukitoimet Haukiputaalla 28
  - Laitoskuntoutus 29
4. TASO: **Hoidon arviointi ja jatkohoito** 30

HAUKIPUTAAN PÄIHDEHOITOMALLI JA MENETTELYTAPA

1. TASO: VARHAINEN TUNNISTAMINEN JA ONGELMAAN PUUTTUMINEN

KOKO ORGANISAATIO

2. TASO: PÄIHDEPALVELU- JA HOITOSUUNNITELMAN TEKO

SOS.TOIMISTO,
PÄIHDETYÖN-
TEKIJÄ
-yli 25-vuotiaat

ROAD 14
- alle 25-vuotiaat

LÄÄKÄRIN
VASTAANOTTO
- kaikki kunnan
asukkaat

TYÖTERVEYS-
HUOLTO
- kunnan henkilöstö

3. TASO: HOITONOHJAUS, KATKAISU- JA KUNTOUTUSHOIDON JÄRJESTÄMINEN

LAITOSKATKAISU
- VOS 1
- KIVIHARJU
- YKSITYISET
PALVELUNTUOTTAJAT

AVOKATKAISU
- A-KLINIKKA
- KUNNAN TERVEYSKESKUS
(lääkäri+ Road/päihdetyön-
tekijä)

AVOKUNTOUTUS
- PÄIHDETYÖNTEKIJÄ
- ROAD 14
- MTT

LAITOSKUNTOUTUS
- OSTOPALVELUNA
- KIVIHARJU
- YKSITYISET PALVELUN-
TUOTTAJAT

4. TASO: JATKOHOIDON TOTEUTTAMINEN

AVOHOITO
- PÄIHDETYÖNTEKIJÄ
- ROAD 14
- MTT
- TYÖTERVEYSHUOLTO

I. TASO: Päihdeongelman tunnistaminen ja varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen päihteidenkäyttöön on ennaltaehkäisevää päihdetyötä parhaimmillaan. Mitä aikaisemmin päihdeongelmaan puututaan, sitä parempi ennuste hoidossa saadaan. Päihdeongelman tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa ovat avainasemassa kaikki, mm. päivähoidon, neuvoloiden, nuorisotoimen, oppilashuollon, työpajojen, opetustoimen, sosiaalityötoimen, terveydenhuollon eri toimipisteiden, vanhustenhuollon, vammaishuollon sekä työvoimatoimistojen henkilökunnat.

Se henkilö, jolla epäily tai huoli päihteiden käytöstä herää, ottaa asian puheeksi asiakkaan itsensä kanssa. Strategian teon aikana on nuorten ennaltaehkäisevässä työryhmässä tehty nuoria koskeviin toimipisteisiin puuttumista koskevat ohjeistukset ja työikäisten työryhmässä on tarkistettu hoitoonohjaussopimus ja korostettu siinä työyhteisön vastuuta varhaisessa puuttumisessa. Työpaikoilla olisi oltava selkeä sopimus suhtautumisesta päihteisiin ja puuttumisesta niihin. Koulutus ja tieto auttavat päihdeongelman tunnistamista ja varhaista puuttumista.

Varhaisen puuttumisen vaiheessa ei puuttujan tarvitse osata muuta kuin ilmaista asiakkaalle huoli ja ohjata eteenpäin tasolle 2. Päihdeongelman koskettaessa lapsiperheitä tai alle 18 -vuotiaita nuoria asiaan puututaan tarvittaessa lastensuojelullisin toimenpitein tekemällä lastensuojeluilmoitus lastensuojelun työntekijälle.

PUUTU päihdeongelmaan, jos sinua huolestuttaa

OHJAA eteenpäin päihdehoitomallin mukaisesti

2. TASO: Tilannearvio ja päihdepalvelu- ja hoitosuunnitelman teko

Asiakas voidaan ohjata päihdeongelman arvioon Haukiputaalla lääkärin vastaanotolle, työterveys- huoltoon, sosiaalitoimiston päihdetyöntekijän luo tai, jos on nuoresta alle 25-vuotiaasta kyse, Road 14:lle. A-klinikalle voi asiakas hakeutua suoraan ilman lähetettä.

Päihdeasiakkaan onnistuneen hoidon edellytys on, että päihdeongelmaa hoidetaan suunnitelmallisesti. Asiakkaan kokonaistilanne kartoitetaan ja selvitetään päihteidenkäytön historia mahdollisimman tarkasti. Selvitetään milloin päihteidenkäyttö on alkanut, mitä aineita asiakas käyttää (lääkkeet mukaan lukien), kuinka paljon ja minkälaisissa tilanteissa päihteitä käytetään ja mitä haittavaikutuksia päihteellä on ollut. Päihderiippuvuutta arvioidaan käyttäen Audit-testiä ja tarvittaessa muita testejä. Päihteiden terveyshaitat arvioidaan ja tarvittaessa katsotaan laboratorioarvoja.

Palvelu- ja hoitosuunnitelma

tehdään kirjallisesti Effica-tiedostoon Päihdeterapia lehdelle. Palvelu- ja hoitosuunnitelmasta ilmenee, miten ja missä asiakkaan hoidon on suunniteltu tapahtuvan. Kirjataan myös asiakkaan verkosto, ketä kaikkia asiakkaan hoitoon osallistuu. Kirjataan hoidon lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet. Kirjataan miten ja milloin hoitoa seurataan ja sen onnistumista arvioidaan.

Mini-interventio

on ensisijainen hoitomuoto päihdeongelmassa.

Mini-interventio on terveydenhuollon käyttöön kehitetty alkoholin käytön puheeksiotto- menetelmä varhaisvaiheessa olevia alkoholin suurkuluttajia varten. Sen peruselementteinä ovat asiakkaan kanssa motivoivat keskustelut suurkulutuksen tunnistamisesta ja päihteiden haittavaikutuksista.

Mini-intervention käydessä riittämättömäksi mietitään ensisijaisesti oman kunnan avohoitomahdollisuudet, sen jälkeen A-klinikan tai psykiatrian klinikan avohoido ja näiden käydessä riittämättömiksi kuntoutushoito laitoksessa.

Jos asiakkaan arvioidaan tarvitsevan katkaisuhuhoitoa, suunnitellaan toteutuspaikka ja aika sekä katkaisuhoidon jälkeinen hoito; laitoskuntoutus tai avokuntoutus.

TILANNEKARTOITUS

- päihteidenkäytön historia
- päihteidenkäytön nykytilanne- mitä, milloin, paljonko käyttää

PÄIHDERIIPPUVUUS ARVIO

- Audit-testi, laboratorio testit ym.

PALVELUSUUNNITELMA

- kirjallisesti Efficaan – milloin, missä, hoitoon osallistuvat henkilöt
- hoidon tavoitteet lyhyellä ja pitkällä aikavälillä
- hoidon jatkuvuus ja arviointi

TASO 3: Hoitoon ohjaus , katkaisu- ja kuntoutushoito

Katkaisuhoito

Mikäli asiakas tarvitsee katkaisuhuhoitoa tilanteeseensa, on lääkärin arvio ja lähete suositeltava, mutta ei välttämätön. Ensisijaisesti alkoholin katkaisuhoidot hoidetaan oman kunnan vuodeosastolla ja sekakäyttö tai huumeatkaisu hoidot ostopalveluna Kiviharjun klinikasta tai muusta päihdeyksiköstä. Asiakas voi hakeutua A-klinikan katkaisuhuhoitoon myös päivystysaikana ilman lähetettä. Jos asiakkaan päihteiden käyttöön liittyy mielenterveysongelmia tai itsetuho-käyttäytymistä, asiakkaan katkaisuhuhoito toteutetaan psykiatrian klinikalla.

Katkaisuhoito voidaan toteuttaa myös avohoitona terveyskeskuslääkärin ja päihdetyöntekijän/Road 14 yhteistyönä tai Oulun A-klinikan toimesta. Tulevaisuudessa avokatkaisuun olisi siirryttävä yhä enemmän.

Avohoito ja avokuntoutus Haukiputaalla

Haukiputaan kunnassa päihdeongelmaisen avokuntoutus tapahtuu yhteistyössä päihdetyöntekijän/Road 14 ja terveyskeskuslääkärin toimesta. Muita hoitoon osallistuvia tahoja ovat työterveyshoitaja- ja lääkäri, terveyskeskuksen ja mielenterveystoimiston henkilökunta, koulu-terveydenhoitajat, koulukuraattori ja sosiaalityöntekijät.

Päihdetyöntekijä

Haukiputaan kunnassa on yksi päihdetyöhön erikoistunut sosiaalityöntekijä. Hänen vastaanottonsa sijaitsee sosiaalitoimiston yhteydessä. Päihdetyöntekijä käy tarvittaessa terveyskeskuksen vuodeosastolla tapaamassa asiakkaita ja osallistuu jo katkaisuhoidovaiheessa päihdeongelmaisen hoidon suunnitteluun ja toteutukseen.

Avokuntoutuksen sisältö:

- käynnit päihdetyöntekijän luona viikoittain tai harvemmin sopimuksen mukaan
- psykososiaalinen kuntoutus erilaisin menetelmin käyttäen ratkaisukeskeistä ajattelutapaa. Menetelminä mm. verkostojen hyödyntäminen, oman päihderiippuvuuden erityisyyden ymmärtäminen, retkahduksen esto-ohjelma jne.
- kuntoutusmotivaation kartoitus ja ylläpito
- yhteydenpito verkostoon
- mahdollisuus yksittäisiin tai säännöllisiin tapaamisiin terveyskeskuslääkärin tai mielen-terveyspuolen henkilökunnan kanssa
- mahdollisuus käyttää terveyskeskuksen muita palveluja, mm. seulat ja puhallukset

ROAD 14

on päihde- ja huumenuorten hoitoon erikoistunut palveluyksikkö. Road 14 sijaitsee kunnanviraston yhteydessä ja siellä on työntekijöinä päihdetyön erityiskoulutuksen saaneet työntekijät. Road 14:lla hoidetaan kunnan alle 25-vuotiaat päihdeongelmaiset nuoret ja Road 14 tekee yhteistyötä kunnan muiden hoitotahojen kanssa, mm. sosiaalitoimen lastensuojelu, terveyskeskuslääkärit, mielenterveystoimisto, koulut jne. Road 14:lle voi tulla ilman lähetettä joko oma-aloitteisesti, vanhempien aloitteesta tai viranomaistahon ohjaamana. Usein ohjaajana toimii koulujen henkilökunta tai sosiaalitoimen henkilökunta.

Road 14:n hoitomenetelmät:

- säännölliset käynnit työntekijän luona, aluksi sovitaan 5 käyntiä
- nuoren päihderiippuvuuden ja kokonaistilanteen arviointi
- erilaiset testit arvioinnin ja seurannan tukena: Pampidou-lomake, Audit-testi, huumeseatat, laboratorio kokeet, EuropASI-lomake (ei vielä käytössä)
- kuntoutussuunnitelman teko, pääpaino psykososiaalisessa kuntoutuksessa ja elämänhallinnan lisäämisessä
- hoitomotivaation ylläpito ja tarkistaminen
- lisähaittojen ennaltaehkäisy- ohjaaminen ja neuvominen
- laituskuntoutustarpeen ja -motivaation arvioiminen sekä lähettäminen ja yhteistyö hoitolaitokseen

- päihdenuoren hoidon koordinoijana toimiminen. - verkostoyhteistyö: hoitoneuvottelut muiden hoitavien tahojen ja omaisten kanssa
- korva-akupunktio hoidot muun hoidon tukemiseksi
- opiaattikorvaushoidon toteuttaminen
- tarvittaessa lääkkeenjaon toteuttaminen (avokatkaisu, lääkkeiden asteittainen vähentäminen jne.)
- omaisten neuvonta ja tukeminen

Avohuollon tukitoimet Haukiputaalla:

1. EIA- elämä ilman alkoholia tukiryhmä

Päihdetyöntekijän ja päihdeprojektityöntekijän toimesta järjestetty keskustelutukiryhmä alkoholisteille. Ryhmä on tavoitteellinen raittiutta tukeva ryhmä, jossa käydään läpi päihderiippuvuutta ja sen hallintaa.

2. Päihdetyöntekijän järjestämä muu tuki kunnan päihdeongelmallisille

- toimeentulotuen järjestäminen
- auttaminen asuntoasioissa ja tarvittaessa varustuksen hankkimisessa
- auttaminen työtoiminnan järjestämisessä
- auttaminen työkykyarvion tekemisessä ja eläkkeenhakujärjestelyissä
- leirien ja muun toiminnan ja tapahtumien järjestäminen päihdeongelmallisille, mm. seurakunnan kanssa yhdessä järjestetään päihdeongelmaisten syysleiri vuosittain ja suunnitelmissa on järjestää päihdeäideille ja heidän lapsilleen leiri.

3. A-klinikan palvelut

ovat maksuttomia haukiputaalaisille ja sinne voi hakeutua ilman lähetettä. A-klinikalla asiakasta hoidetaan keskustelukäynnein.

4. AA-kerho

kokoontuu kaksi kertaa viikossa Haukiputaalla. Kansainvälinen järjestö, jossa vertaistukitoiminnalla tuetaan alkoholisteja raittiuteen. Lisätietoja antaa päihdetyöntekijä.

5. SRK:n päihdepalvelut

- srk:n päihdeaamiainen joka toinen viikko
- srk:n retki- ja leiritoiminta päihdeongelmallisille
- keskusteluapu- papit, diakonissat
- erilaiset ryhmät, raamattupiiri, sururyhmä
- taloudellinen apu

6. M30 Sininauhaliiton projekti

- tuki-, toiminta ja huoltopiste Haukiputaan päihdeongelmallisille
- Sininauhaliiton, kunnan ja yksityisen järjestön yhteinen hanke 2004-2007 (suunnitteluasteella)

Laitoskuntoutus

Avohoidon tukitoimien käydessä riittämättömiksi ja päihdeongelmaisen ollessa motivoitunut kuntoutukseen hänelle järjestetään paikka laitoskuntoutukseen. Omassa kunnassa ei ole mahdollisuutta laitoskuntoutukseen vaan se ostetaan ostopalveluna joko A-klinikan kautta tai yksityisiltä palveluntuottajilta. Kuntoutuspaikka valitaan yhdessä asiakkaan kanssa.

Päihdehoitopaikat on tarkoitus kilpailuttaa seudullisesti lähiaikoina. Haukipudas osallistuu seudulliseen päihdepalvelujen strategiatyöhön, joissa mietitään seudullisia ratkaisuja lähivuosille lisääntyneeseen päihdepalvelutarpeeseen.

Päihdelaitos kuntoutus on yleensä pitkäkestoinen muutamasta viikosta muutamaan kuukauteen kestävä. Laitoskuntoutukseen täytyy olla sosiaalitoimesta päihdetyöntekijän kautta saatu maksusitoumus. Kuntoutuspaikoissa ja menetelmissä on suuria eroja, mutta pääsääntöisesti niissä käsitellään sekä yksilö- että ryhmäkeskusteluin päihderiippuvuuden luonnetta ja hallintaa. Joissakin laitoskuntoutuspaikoissa otetaan omaiset mukaan hoitoon ja hoitoneuvotteluihin ja heille voi olla lisäksi omia luentoja ja tukitoimintaa.

Hyvään laitoskuntoutukseen kuuluu yhteistyö kunnan päihdehoitojärjestelmään. Huumeasiakkaiden hoidossa yhteistyö on jo normaalina käytäntönä, mutta alkoholin takia laitoshoidossa olleiden kohdalla yhteistyössä on useimpien laitosten kohdalla paljon kehittämistä. Verkostopalaveri ja hoitoneuvottelu jatkosuunnitelmien ja tilanteen seurannan ja arvioinnin vuoksi on tärkeää. Työnantajan hoitoonohjaaman henkilön seurantaan ja yhteistyökuvioihin kuuluu luonnollisesti kunnasta työterveyshoitaja, lääkäri ja esimies.

4. TASO: Päihdeasiakkaan hoidon arviointi ja jatkohoito

Olipa päihdeasiakkaan hoito toteutettu missä paikassa tahansa on avohoito, seuranta ja arviointi järjestettävä omaan kuntaan. Ensisijaisesti jälkiseurannasta ja avohoidosta vastaa päihdetyöntekijä/ Road 14 tai työterveyshuolto, mikäli se on ollut hoitoon lähettävänä tahona.

Päihdeongelmaisen kuntoutus hoitovaiheen jälkeen kontrollikäynnit esimerkiksi aluksi kuukausittain - myöhemmin puolivuositain ovat suositeltavia. Tällöin voidaan tehdä tilanearvio ja motivoida asiakasta uudelleen.

Päihdehoidossa aikaisemmin olleen kohdalla on hyvää ennaltaehkäisevää päihdetyötä huolen herätessä uudelleen ottaa huoli puheeksi ja puuttua tilanteeseen.

PÄIHDEVASTAAVAT HALLINTOKUNNITTAIN:

Päihdekoordinaattori

Puh:

Sähköposti:

Sosiaalitoimen päihdevastaava

Puh:

Sähköposti:

Terveystieteiden päihdevastaava

Puh:

Sähköposti:

Päivähoidon päihdevastaava

Puh:

Sähköposti:

Nuorisotoimen päihdevastaava

Puh:

Sähköposti:

Opetustoimen päihdevastaava

Puh:

Sähköposti:

STRATEGIATYÖRYHMÄ

Riitta Pitkänen	- perusturvajohtaja, puheenjohtaja
Anna-Liisa Karppinen	- sosiaalijohtaja
Tuula Tähtinen	- johtava lääkäri
Sirkka Tuomela	- nuoriso- ja raittiustyöntekijä
Lauri Kervinen	- nuorisotyöntekijä
Tuula Pihlajoki	- sivistyslautakunnan edustaja
Jarmo Niskala	- sivistyslautakunnan edustaja, lop 31.7.2003
Pentti Lahdensivu	- sivistyslautakunnan edustaja 1.8.2003 alkaen
Irma Kiventerä	- perusturvalautakunnan edustaja
Maarit Pelanne	- perusturvalautakunnan edustaja
Niilo Tauriainen	- perusturvalautakunnan edustaja
Anne Jaaranto	- johtava hoitaja, sihteeri, lop 31.7.2003
Merja Halonen	- projektityöntekijä, sihteeri 1.8.2003 alkaen

LAPSIPERHEIDEN TYÖRYHMÄ Eija Spets - päivähoidonohjaaja Arja Ainali - terveydenhoitaja, lastennla Maria Jämsä - terveydenhoitaja, äitiysnla Berit Mäkeläinen - perhetyöntekijä, sos.toimi Maarit Pelanne - perusturvalautakunta Merja Halonen - päihdeprojekti, sihteeri	NUORTEN PÄIHDETYÖRYHMÄ Sirkka Tuomela - nuoriso- ja raittiussihteer Lauri Kervinen - nuoriso-ohjaaja Kalevi Kaukua - yläasteen lehtori Jani Alakangas - ala-asteen opettaja Tomi Jokivirta - lukion opettaja lop.1.9.2003 Tiia Maikkula-Moilanen - koulukuraattori alkaen 1.1.2004 Eija Seilonen - kouluterveydenhoitaja Olli Heinonen - vapaa-aikatoimen päällikkö Birgitta Lahti - nuorten työpajaohjaaja Tuula Pihlajoki - sivistyslautakunta Merja Halonen - päihdeprojekti, sihteeri
TYÖIKÄISTEN TYÖRYHMÄ Raija Seppänen - työterveyshoitaja Maarit Ervasti - sairaanhoitaja, terv.keskus Terttu Niemelin - sairaanhoitaja, vuode- osasto Tuula Ranua - sosiaalityöntekijä, päihdetyö Niilo Tauriainen - perusturvalautakunta Merja Halonen - päihdeprojekti, sihteeri	TYÖIKÄISTEN TYÖRYHMÄ Raija Seppänen - työterveyshoitaja Maarit Ervasti - sairaanhoitaja, terv.keskus Terttu Niemelin - sairaanhoitaja, vuode- osasto Tuula Ranua - sosiaalityöntekijä, päihdetyö Niilo Tauriainen - perusturvalautakunta Merja Halonen - päihdeprojekti, sihteeri

Sisällysluettelo

JOHDANTO	1
1. STRATEGIATYÖ HAUKIPUTAALLA	2
1.1. Strategian tarkoitus, perusta ja päihdetyön visio vuodelle 2010 ..	2
2. PÄIHTEIDEN KÄYTÖN KUVAUS	4
2.1. Yleistä päihteistä	4
2.2. Haukiputaalaisten päihteiden käytön nykytilanne	4
2.3. Tulevaisuuden haasteet päihdepalveluissa Haukiputaalla	5
3. ENNALTA EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	7
3.1. Ennaltaehkäisevän päihdetyön määritelmä	7
3.2. Haukiputaan ennaltaehkäisevän päihdetyön nykytila	8
3.3. Ennaltaehkäisevän päihdetyön kehittämissuunnitelma:	8
4. PÄIHDEPALVELUJEN TARVE JA KEHITTÄMISALUEET RYHMITTÄIN	9
4.1. Lasten ja lapsiperheiden päihdepalvelut	9
4.2. Nuorten päihdepalvelut	11
4.3. Työikäisten päihdepalvelut	15
4.4. Ikääntyneiden päihdepalvelut	17
4.5. Eritisryhmien päihdepalvelut	20
5. PÄIHDESTRATEGIAN PÄIVITYS	22

Liitteet:

Liite 1: Haukiputaan päihdehoitomalli

Liite 2: Päihdevastaavat hallintokunnittain

Liite 3: Strategiatyöryhmien jäsenet

HAUKIPUTAAN PÄIHDESTRATEGIA

2005 - 2010

Haukiputaan kunnan monistuskeskus 2004